

Hivatkozott irodalom

- BALOGH LAJOS 1990. A városi nyelvjáráások. In: SZABÓ GÉZA szerk., *II. Dialektológiai Szimpozion*. VEAB, Veszprém. 197–201.
- BÁRCZI GÉZA 1932. *A „pesti nyelv”*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 29. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- BÁRCZI GÉZA 1942. Jegyzetek a budapesti népnyelvről. *Magyar Néprajz* 4: 71–89.
- IMRE SAMU szerk. 1979. *Tanulmányok a regionális köznyelviség köréből*. Nyelvtudományi Értekezések 100. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KISS JENŐ 1998. A mai magyar dialektológia néhány kérdéséről. In: SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN szerk., *III. Dialektológiai Szimpozion. Szombathely, 1992. augusztus 27–28.* Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely. 25–32.
- SZATHMÁRI ISTVÁN 1974. Gondolatok a regionális köznyelvek kutatásáról. *Magyar Nyelv* 70: 307–315.
- G. VARGA GYÖRGYI 1968. *Alakváltozatok a budapesti köznyelvben*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

P. LAKATOS ILONA
Nyíregyházi Egyetem

Netnyelvészet és digilektus

Veszelszki Ágnes két könyvéről

1. VESZELSZKI ÁGNES, *Netnyelvészet – bevezetés az internet nyelvhasználatába*. L'Harmattan, Budapest, 2017. 385 lap – 2. VESZELSZKI ÁGNES, *Digilect – The Impact of Infocommunication Technology on Language*. Walter de Gruyter, Berlin–Boston, 2017. 356 lap

1. VESZELSZKI ÁGNES két, egyszerre megjelent kötete fontos mérföldkövet jelent az internetes kommunikáció nyelvészeti kutatásában mind a magyar, mind a nemzetközi tudományos színtéren. DAVID CRYSTAL 2001-ben elsők között jelentetett meg monográfiát az internetes kommunikáció nyelvhasználatáról megalkotva a *netspeak* fogalmát, majd 2005-ben már németül (SIEVER–SCHLOBINSKI–RUNKEHL 2005) és magyarul (BALÁZS–BÓDI 2005) jelentek meg tanulmánykötetek a digitális kommunikáció nyelvészeti vonatkozásairól. A 2011-es, a nyelvészet kutatási területeit ismeretterjesztő szándékkal is bemutató *Nyelvészet-ről mindenkinek* kötetben (BALÁZS 2011) külön fejezetként jelenik meg a *n e t n y e l v é s z e t* (BÓDI 2011), illetve további részletes és átfogó képet ad a nyelvészeti kutatásokról a *Digitális kommunikáció és nyelvtudomány* fejezet (VESZELSZKI 2011). Végül a most megjelent, magyar nyelvű Veszelszki-kötet elvégzi a netnyelvészetnek mint nyelvészeti tudományterületnek a kodifikálását a magyar nyelvtudományban, az angol nyelvű *Digilect* pedig bevezeti a szerző által alkotott *digilektus* fogalmát a nemzetközi tudományos diskurzusba.

VESZELSZKI pontosan körülhatárolja a netnyelvészetet mint nyelvészeti részdiszciplina gazdag nemzetközi és magyar szakirodalmi háttérre támaszkodva. Miközben a magyar nyelvű kötet célkitűzésében kísérleti, analitikus jellegű, a kutatási eredmények bemutatását helyezi a középpontba, épp a gyakorlati példák, esettanulmányokon, egyes résztémákra vonatkozó kutatásokon keresztül megvalósítja a terület teljes kutatási paradigmájának áttekintését. Az angol nyelvű munkájában célkitűzése kevésbé átfogó. A címben

jelölt módon, az információs kommunikációs technológia nyelvi hatásait vizsgálja, ezeknek a jelenségeknek az elemzését szolgálják a digitális kommunikáció nyelvváltozatát, a digilektus bemutatató részek is.

A Netnyelvészet első, bevezető fejezete az infokommunikáció és a digilektus kapcsolatát és vizsgálati módját tárgyalja. A módszertani fejezetek közé ékelődik három, a témaválasztást indokló, alapos, részletes és a tudományterület teljes körű bemutatására törekvő, áttekintő rész. Ezekben ismerteti a szerző a digitális kommunikációval kapcsolatos legfontosabb álláspontokat. A nyelvtudományi közelítés előtt bemutatja az „itt-most–minden médium” (13) tudományos megközelítésének kommunikációtudományos, szociológiai és társadalomtudományi lehetőségeit is. Részletesen kifejti az internet használatához (így a digitális kommunikációhoz szintén) elengedhetetlen médiakompetencia fogalmát. Kiemelt figyelmet szentel a szövegalkotás és a szövegértés kapcsolatára, az ismeretségi hálózatokra, valamint áttekinti a munka elméleti keretét adó netnyelvészeti részdiszciplínát terminológiai és kronológiai szempontból. Végül a digitális kommunikáció gyakorta felvetett dilemmáját, a szóbeliség és írásbeliség dichotómiájával kapcsolatos nézeteket mutatja be átfogó táblázattal a beszélt, az írott és az írott-beszélt nyelv jellemzőiről, részletes szakirodalmi áttekintéssel (28). A kutatómódszertani leírások, az internetkommunikáció vizsgálatának módszerei mellett, kiegészülnek az internet nem digitális szövegekre való hatásának vizsgálati módszereivel, amelyek különösen hasznosak további, hasonló tárgyú kutatások tervezéséhez.

A fentiekben keresztül kiválóan megvalósítja a kutatási terület teljes, interdiszciplináris bemutatását, szintézist ad az internet nyelvhasználatának tudományos vizsgálatáról. A szakirodalom alapos áttekintésével teljes körű képet nyújt a digitális kommunikáció minden szereplőjéről, bemutatva a felhasználókat, például a c - g e n e r á c i ó tagjait (fogadó és küldő fél), a technikai hátteret (közeg) és a lehetséges tartalmakat, kommunikációs formákat (üzenet) is. Az összegzés és a téma széles spektrumú megközelítésének igénye jól követhetően végigkíséri a könyv egészét.

A szerző 2011-ben védte meg doktori disszertációját, amelynek kutatásai során megalkotta a digitális kommunikáció nyelvváltozatát meghatározó *digilektus* fogalmát. A fogalom részletes meghatározását tartalmazza a második fejezet, majd a digilektus konkrét megjelenéseit mutatja be a digitális kommunikáció szövegtípusain keresztül. Bár nem ki-fejezett célja az egyes szövegtípusok (e-mail, fórum, blog, tweet, poszt és komment, cset és instant message, sms és mms) részletes leírása, mégis röviden tárgyalja azok legfontosabb jellemzőit, kitérve a legújabb szövegműfajokra is (vlog, hashtag), további, bőséges nemzetközi szakirodalommal szolgálva. A digilektus jellemzőit az egyes nyelvi szinteken a harmadik rész ismerteti. A pragmatikai-szövegtani és lexikai leírás (idegen – elsősorban angol – nyelvi hatás, új szóalkotások és kollokációk, informatikai szókincs, töltelékszavak, szleng és tabutörés, illetve egyéni vagy csoportnyelvi elemek) mellett, külön alfejezetet kaptak a grammatikai és a formai (írástechnikai) sajátosságok. Mindegyik szinten a leírást saját kutatási eredményekkel támasztja alá. Az igen gazdag, saját gyűjtésű példatára jól megvilágítja, könnyen érthetővé teszi az elemzéseit.

A grammatikai tulajdonságok bemutatását a beszélt nyelv kutatásából kiindulva ismerteti, hiszen „grammatikai szempontból a digilektus szövegei a beszélt nyelvhez közelítenek” (83). Így terjedelmesebb rész foglalkozik a beszélt nyelv-kutatás előzményeivel, pontos tudománytörténeti képet ad főleg a német szakirodalomra támaszkodva, beágyazva

annak eredményeit, ahol lehetséges, a magyar tudományos diskurzusba. A szakirodalmi háttér, a kutatási eredmények és a saját, empirikus adatok folyamatos egymás mellé állítása külön erőssége az egész kötetnek (például a szintaktikai változásokat egy-egy esettanulmányon keresztül mutatja be a témaismétlő névmásokat és az *asszem* grammatikalizációját vizsgálva). A digilektus jellemzőinek leírását a kép-szöveg kapcsolat (emotikonok, reakciógifek, mémek) és az elektronikus folklór jelenségének (folklorizálódás módjai, típusai a digitális kommunikációban) bemutatása teszi teljessé.

Az összegzést tartalmazó zárófejezet előtt saját kutatásokon keresztül ismerteti a folyton változó digitális kommunikáció kutatásának lehetőségeit, miközben ismét csak összegző, a digitális kommunikáció kutatásának minden színterére kiterjedő vizsgálatok eredményeit közli. A 2008-as és 2010-es vizsgálat bemutatja az 1994/95-ös születésű generációtól kezdve az idősebb életkorúakig az adatok felvételének időpontjában aktuális digitális eszközhasználatát (külön vizsgálva ebben a közösségi oldalak szerepét), részletesen kitér a technikai eszközökhöz kapcsolódó attitűdjeikre, és kiemelten vizsgálja a számítógép- és mobiltelefonhasználat befolyásoló hatását az írott és beszélt nyelvre. Mindkét vizsgálat nagy létszámú adatközlővel (218, illetve 647 résztvevő) dolgozott, ezzel együtt az adatok kvalitatív elemzését helyezi előtérbe a szerző, érdekes szociológiai összefüggéseket is feltárva például nem vagy életkor és eszközhasználat között. A már kérdésfelvetésükben is komplex vizsgálatok – bár alapvetően nyelvészeti súlypontúak – interdiszciplináris eredményeket mutatnak be. A kutatásokban megjelennek a kommunikáció- és médiatudomány és más társadalomtudományok szempontjai is. A nyelvészeti eredmények közül különösen érdekesek a pragmatikai vizsgálatok: milyen kommunikációs funkciókra használják az adatközlők az egyes digitális eszközöket, kommunikációs formákat, milyen nyelvhasználati szerepük, funkciójuk van az egyes emotikonoknak. A rengeteg elemzett adatot is közreadja a kötet szisztematikusan, jól átlátható módon, így azok remekül értelmezhetőek. A szövegben szereplő értékes táblázatok között találjuk a kézírásban használt, feltehetőleg a digilektusból származó karakterszámcsökkentő technikák listáját (206–207), illetve külön táblázatban az élőbeszédben használt digilektusbeli formákat (218–219). Ezek a kutatási eredmények különösen értékesek, ilyen részletes és nagyszámú adat a vizsgált témában, magyar nyelven eddig nem jelent meg.

A kutatások bemutatása az eredmények mellett gyakorlati modellt is ad további lehetséges vizsgálatok számára. Kiemelkedően részletes a módszertani megfontolások leírása. A vizsgálatok változatos módszerekkel valósultak meg. Végzett a szerző korpuszvizsgálatot (középszintű diákok és egyetemisták több ezer oldalnyi kézzel írott jegyzetének és magánlevelezésének nyelvi elemzése és összevetése csetszövegekkel, valamint reklámanalízis), kérdőíves felmérését, megfigyelést és terepmunkát (szóbeli megnyilatkozások megfigyelése) is.

Míg a negyedik fejezet kutatásai elsősorban az eszközhasználatra és annak nyelvhasználati következményeire, a digilektus elemeinek használatára vonatkoznak, addig az ötödik rész a digilektus kifejezetten a nem digitális médiumokra gyakorolt befolyását mutatja be. Az ismertetett vizsgálatok egyaránt kiterjednek a kézírásra, valamint az írott és szóbeli kommunikációra tett hatások bemutatására.

CHRISTA DÜRSCHIED, német nyelvész már 2006-ban kiemelten foglalkozott a szövegnyelvészetről írt monográfiájában a digitális kommunikáció és az elektronikus írásmód hatásával a szövegalkotásra (DÜRSCHIED 2006). VESZELSZKI ÁGNES három esettanulmányt szentel a jelenség alapos körüljárására (a digilektus hatását kézzel írott jegyzetekben elemzi, a lexikai-grammatikai jellemzőket tipologizálva, táblázatosan is közölve; majd

kézzel írott, dialógusleveleket (órai levelezések anyagát) vizsgálja formai-írástechnikai, lexikai, grammatikai és szövegtani-pragmatikai jegyekre kiterjedően; illetve a digilektus nyomtatott szövegekre gyakorolt hatását elemzi egy sajátos szövegtípus, a reklám, azon belül a szerző által gyűjtött hirdetések vizsgálatával). A kutatásai érvényességét látványos módon bizonyítja a digilektusban és az órai levelekben előforduló rövidítéstípusokat felsorakoztató, azokat összehasonlító táblázat, amelynek tanulsága szerint egy lejegyzett kategória kivételével mindegyik típus előfordul kézírásban is.

Bár sokszor egyes esettanulmányokon, különálló példákon keresztül, elkülönítve mutatja be a kötet a digilektus jelenségeit és jellemzőit, mégis egységes, globális képet ad a digitális kommunikációról, annak sokrétű, széles spektrumú, egyúttal alapos, gondos és globális bemutatását nyújtja. Épp ezért ajánlható a kötet kutatóknak és érdeklődőknek, vagy éppen egyetemi hallgatóknak egyaránt. Akár ismerkedésre a tudományterülettel, akár kutatási téma keresésére a digitális kommunikáció témájában (az összegzésben például külön, kiemelten is megjelennek a továbbmutató kutatási lehetőségek), akár adatok, továbbvezető szakirodalom vagy módszertani támogatás keresésére alkalmas.

A törzsszöveget záró szakirodalomjegyzék a netnyelvészet 2016-os állapotának összegző bibliográfiájaként is szolgálhat. A kötet végén található mellékletekben hihetetlenül gazdag és informatív kutatási anyag szerepel (287–370): többek között további táblázatok a kutatások eredményeiből (angol nyelvű rövidítések és feloldásuk további hasonló listák elérhetőségét is megadva, a digitális karakterszám-csökkentő technikák tipologizált gyűjteménye 620 rövidítéssel, 15 fő kategóriába sorolva, emotikonok listája), illetve a bemutatott kutatásokban használt korpuszok egy-egy eleme, amelyek a változatos anyaggyűjtést is illusztrálják. A változatos kutatási anyagok akár mint példatár szolgálhatnak további vizsgálatokhoz. Végül tudományos igényű ábra- és képjegyzék, valamint névmutató zárja a kötetet, amely a mű egyetemi jegyzetként való felhasználását is segítheti.

A Netnyelvészet kötet klasszikus kézikönyve, alapvetése az internetes nyelvhasználatnak és az ezt kutató netnyelvészetnek. A hazai és nemzetközi szakirodalom teljességre törekvő bemutatása és a kutatások jelenlegi eredményeinek ismertetése mellett, gyakorlati útmutató további vizsgálatokhoz. Miközben összegez, bemutat, leír, újabb, még nem megválaszolt kérdéseket is felvet. A kötet maximális filológia alaposággal és precizitással ad átfogó képet tárgyalt témájáról. Az egy-egy adott részterület fontos jellemzőit ragadja meg empirikus kutatásokon keresztül, hogy aztán a digitális kommunikáció teljes területén kalauzolja olvasóját a továbbvezető szakirodalom ismertetésével, a kutatási lehetőségek feltárásával. Eközben a szerző saját kutatásai bemutatásával a tudományterület kutatásmódszertani sajátosságaiba is bevezet.

2. VESZELSZKI ÁGNES kutatásainak és a digitális kommunikáció általa nyújtott nyelvezeti leírásának jelentőségét mutatja, hogy angol nyelven adta ki az elismert De Gruyter kiadó a digilektust, azaz a digitális kommunikáció nyelvi változatát bemutató könyvét. Ez a munka elsősorban a digitális eszközök kommunikációra gyakorolt hatását mutatja be a digitális és a nem digitális térben egyaránt. Ugyanazokat a kutatásokat közli, amelyek a Bevezetés az internetnyelvészetbe alcímű munkában is szerepelnek, de felépítése kifejezetten a címben megjelölt téma kifejtését szolgálja.

A bevezető rész alaposan ismerteti az infokommunikáció általános tulajdonságait, társadalmi háttérét. Kiemeli a keresésalapúságból adódó szükséges felhasználói képes-

ségek szükségességét és az adatok kezelésének jelentőségét, kitérve a megbízhatóság és hitelesség kérdésére is.

A digilektus tulajdonságainak bemutatásában egyértelműen funkcionális-kognitív nyelvfelfogás érvényesül. A pragmatikai leírásban külön alfejezetet kap például a *n é z ö - p o n t* bemutatása, vagy a kommunikáció fatikus funkciójának szerepe a digitális kommunikációban. A szerző többször kiemeli a lexika és a nyelvtan közötti kontinuumot, és ennek az elvnek a szellemében tárgyalja a klasszikusan két nyelvi szintet. Nagy hangsúlyt kap a digitális kommunikáció szóképzési módjainak bemutatása, az új szóalkotások szintaktikai hatása is tárgyalásra kerül. A digitális írástudás problémáját külön elemzi a szerző, illetve nyelvfilozófiai kérdéseket is felvet a szóbeliség és írásbeliség fogalmainak bemutatása kapcsán.

Az empirikus kutatásait magyar anyagon végezte, de a magyar példák mindig szerepelnek angolra fordítva, ha fontos a jelentésük is annak megértéséhez, hogy mit illusztrálnak (szükség szerint további magyarázat kapcsolódik hozzájuk). Módszertanához összefoglaló táblázatban közli a digitális kommunikációnak és hatásainak lehetséges kutatási módszereit (20), majd az általa is felhasznált „contrastive cyber-textlinguistics” (ECKKRAMER – EDER 2000) kutatási módszertanát ismerteti részletesen, ezáltal bemutat egy a digitális kommunikáció mediálisan és konceptuálisan komplex szövegeinek elemzésére használható, hétköznapi és irodalmi szövegek vizsgálatára egyaránt alkalmas vizsgálati szempontrendszert, amelyet az idézett szerzők angol, német, spanyol és francia nyelvű szövegek elemzésére egyaránt alkalmaztak.

Komoly jelentőségű, hogy a kötet segítségével megjelenik a VESZELSZKI által alkotott digilektus fogalom a nemzetközi szakirodalomban. Eredményei és felvetései remélhetőleg megtermékenyítően hatnak a digitális kommunikációval foglalkozó tudományterületekre magyar és nemzetközi szinten egyaránt. A kutatási eredmények sokrétű felhasználási lehetőségeit mutatja már önmagában az, az összefoglalóban szereplő lista, amely további, nyelvészeti kutatási javaslatokat sorol fel, részben a közölt eredményeket potenciálisan hasznosítani tudó egyes nyelvészeti területek említésével. Ilyenek a lexikográfia, a beszélt nyelv-kutatás, a nyelvfolklor-kutatás, a szemiotika, a marketingnyelvészet, a számítógépes nyelvészet, a neveléstudomány és az oktatástechnológia, további kutatási területek lehetnek a szövegértési stratégiák vizsgálata, a vizualitás kutatása, a vizuális kommunikáció, a vizuális tanulás vizsgálata, a szövegtipológia, a vizuális retorikai nézőpont alkalmazó kutatások, a beszédtechnológia, az on-line diskurzusok pragmatikai elemzése. Bízunk benne, mind a szerzőtől, mind további kutatóktól olvashatunk az ismertetett két könyv nyomán készült tanulmányokat, további köteteket a fent megjelölt témákban is.

Hivatkozott irodalom

- BALÁZS GÉZA – BÓDI ZOLTÁN szerk. 2005. *Az internetkorszak kommunikációja. Tanulmányok.* Gondolat–Infonia, Budapest.
- BALÁZS GÉZA szerk. 2011. *Nyelvészetről mindenkinek.* Inter Nonprofit Kft., Budapest.
- BÓDI ZOLTÁN 2011. Netnyelvészet. In: BALÁZS GÉZA szerk. 2011. 228–231.
- CRYSTAL, DAVID 2001. *Language and the Internet.* Cambridge University Press, Cambridge.
- DÜRSCHIED, CHRISTA 2006. *Einführung in die Schriftlinguistik.* 3., überarbeitete und ergänzte Auflage. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

- ECKKRAMER, EVA MARTHA – EDER, HILDEGRUND MARIA 2000. *(Cyber)Diskurs zwischen Konvention und Revolution. Eine multilinguale textlinguistische Analyse von Gebrauchstextsorten im realen und virtuellen Raum*. Peter Lang, Frankfurt am Main.
- SIEVER, TORSTEN – SCHLOBINSKI, PETER – RUNKEHL, JENS Hrsg. 2005. *Websprache.net. Sprache und Kommunikation im Internet*. Walter de Gruyter, Berlin – New York.
- VESZELSZKI ÁGNES 2011. Digitális kommunikáció és nyelvtudomány. In: BALÁZS GÉZA szerk. 2011. 56–60.

KRUZSLICZ TAMÁS
Eötvös Loránd Tudományegyetem

TÁRSASÁGI ÜGYEK

A Magyar Nyelvtudományi Társaság 113. közgyűlése

A Magyar Nyelvtudományi Társaság 2018. január 24-én az ELTE BTK Kari Tanácstermében tartotta meg 113. közgyűlését.

1. Kiss Jenő elnök üdvözölte a megjelenteket, és megnyitotta a közgyűlést. Tájékoztatott arról, hogy az új alapszabály és a közhasznú szervezetek számára előírt kötelezettségek alapján évváró közgyűlést csak lezárt naptári év után tarthatunk, ezért a korábbi gyakorlattal ellentétben nem decemberben, hanem januárban tartunk évváró közgyűlést.

A tájékoztatást követően felkérte Kontra Miklós egyetemi tanárt, hogy tartsa meg A 90 éves William Labov, a társadalmilag reális nyelvészet megalkotója című közgyűlési előadását.¹

2. Az előadás elhangzása után Juhász Dezső főtitkár terjesztette elő jelenlétét a Társaság 112. közgyűlése óta eltelt időszakról.

Tisztelt Közgyűlés!

1. A Társaság 2017-ben kettő, 2018 januárjában egy választmányi ülést tartott.

A) Az első május 16-án került sor. A főbb napirendi pontok a következők voltak:

a) Általános elnöki tájékoztató. – Kiss Jenő elnök elmondta, hogy az elmúlt évek a tudományos és egyéb közhasznú társaságokra vonatkozó szabályozás megváltozása miatt mozgalmasak voltak: rendkívüli közgyűléseket tartottunk, és az idén is lesz rendkívüli közgyűlés. Frissítettük a Társaság szabályzatát, az előttünk álló feladat a közhasznúsági beszámoló elkészítése. Májusban tartjuk azt a közgyűlést, amelynek feladata ennek a beszámolónak az elfogadása. Mivel az elfogadott közhasznúsági beszámolót minden évben nyilvánosságra kell hozni, ezért a vezetőség azt javasolja, hogy a jövőben ne nyár elején, hanem az év elején készüljön el, így az éves rendes közgyűlést sem karácsony előtt tartanánk, hanem (2018-tól) január második felében. Ez lehetővé teszi

¹ L. jelen számunk első tanulmányát.